

ლიბია გრიგულე

ლატვიის უნივერსიტეტი

OSCE/HCNM მულტილინგუური განათლების ექსპერტი

**საქართველოს უმცირესობათა განათლების რეფორმა:
ადგილობრივი ინიციატივებიდან სახელმწიფოს მიერ დაგეგმილ
უმცირესობათა განათლების რეფორმამდე**

აბსტრაქტი

2004 წლიდან რამდენიმე ადგილობრივი და საერთაშორისო ორგანიზაცია მუშაობდა ენის პოლიტიკასა და მულტილინგუურ განათლებაზე საქართველოში. მათი აქტივობების შედეგები და ადგილობრივი ინიციატივების გამოცდილება ამტკიცებს, რომ ბილინგუურმა მოდელმა წარმატებით იმუშავა საქართველოს ზოგადსაგანმანათლებლო სკოლებში. ასე რომ, რეკომენდებულია მულტილინგუური განათლების დანერგვა, როგორც სახელმწიფო ენის ათვისებისა და სამოქალაქო ინტეგრაციის ეფექტური მოდელისა. 2008 წელს ეუთოს ეროვნული უმცირესობების უმაღლესი კომისრის ფინანსური მხარდაჭერით შემუშავდა პოლიტიკის დოკუმენტი „ეროვნული უმცირესობების ინტეგრაცია მულტილინგუური განათლების გზით“ და 2009-2014 წლებში მისი დანარგვის გეგმა. ამ გეგმის მიხედვით, საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტრომ დაიწყო მულტილინგუური სწავლების მხარდაჭერის პროგრამა. შემუშავდა მულტილინგუური განათლების რამდენიმე მოდელი და ასარჩევად და დასანერგად წარედგინა სკოლებს. სტატიის მიზანია, წარმოადგინოს მულტილინგუური განათლების პროგრამები, განიხილოს დანერგვის საწყის ეტაპზე არსებული პრობლემები და წამოჭრას დისკუსია საქართველოში მულტილინგუური განათლების რეფორმის მხარდაჭერის პოტენციალზე განათლების სპეციალისტთა აქტიური ჩართულობით.

წინასიტყვაობა

ბილინგუური განათლება არის „ძალზედ კომპლექსური მოვლენის უაღრესად მარტივი დახასიათება“, ამბობს კოლინ ბეიკერი, რომელიც არის ცნობილი მკვლევარი ბილინგვიზმისა და მულტილინგვიზმის კუთხით. CCIIR-ის ხანგრძლივი შრომის შედეგად კოლინ ბეიკერის წიგნი თარგმნილია და ხელმისაწვდომია უკვე ქართულ ენაზე.

ნებისმიერმა საგანმანათლებლო დაწესებულებამ, რომელიც იწყებს მულტილინგუურ განათლებას, უნდა მიიღოს გადაწყვეტილება საგანმანათლებლო პროგრამის შერჩევასთან და განვითარებასთან დაკავშირებით და აგრეთვე უნდა გადაჭრას ის პრაქტიკული საკითხები, რომლებიც შერჩეული პროგრამის ფარგლებში იქნება წამოჭრილი.

მულტილინგვური განათლების პროგრამა წარმოადგენს გაფართოებულ კურიკულუმს, რომელშიც აღწერილია ორ ან ზოგჯერ სამ ენაზე სწავლების პროცედურა, აგრეთვე მთლიანად სისტემა (სწავლების შინაარსი, სწავლების მეთოდები და ა.შ.), რომლებიც გამოიყენება ძირითადი მიზნის მისაღწევად.

მულტილინგვური განათლების განხორციელება და მისი დაგეგმვა დაფუძნებულია ერთიანი გადაწყვეტილების საფუძველზე მიღებულ და შეთანხმებულ მიზნებზე, რომლებიც მიმართულია ენის ათვისებისაკენ და სწავლების დროს ენების განცალკევებისაკენ.

ბილინგვური განათლების მიზნებიდან გამომდინარე, ბილინგვიზმზე ჩატარებულ კვლევებში წარმოდგენილია კატეგორიზაცია, რომელიც ბილინგვურ განათლებას ჰყოფს ტრანზიტულ და შემნარჩუნებელ ბილინგვურ პროგრამებად. ტრანზიტული ბილინგვური განათლება მიზნად ისახავს, რომ ბავშვი მშობლიური ენიდან გადაიყვანოს დომინანტური უმრავლესობის ენაზე. შემნარჩუნებელი ბილინგვური განათლება ხელს უწყობს ბავშვის მშობლიური ენის სრულყოფილად განვითარებას და აგრეთვე ბავშვის მიერ თავისი კულტურული იდენტობის გაცნობიერებას. განსხვავებაა აგრეთვე სტატიკური შემნარჩუნებელი ბილინგვური პროგრამის და განმავითარებელი შემნარჩუნებელი ბილინგვური პროგრამის მიზნებს შორის. სტატიკური შემნარჩუნებელი ბილინგვური განათლების მიზანია, შეინარჩუნოს მოსწავლის მშობლიურ ენაში კომპეტენცია იმ დონეზე, რა დონითაც მოსწავლე შევიდა სკოლაში. განმავითარებელი შემნარჩუნებელი ბილინგვური განათლების მიზანია მოსწავლის მშობლიური ენის ფლობის სრულყოფილად განვითარება და მოსწავლის ორმაგი წიგნიერების

უზრუნველყოფა. ამ პროცესს უწოდებენ გამამდიდრებელ ან განმავითარებელ ბილინგვურ განათლებას უმცირესობათა მოსწავლეებთან მიმართებით.

გადაწყვეტილება ბილინგვური პროგრამის ტიპის არჩევასთან დაკავშირებით უნდა ემყარებოდეს სოციალურ და სოციო-კულტურულ გაგებას, აგრეთვე ბილინგვალიზმის კოგნიტურ და განმავითარებელ პროცესებს, და თეორიებს მეორე ენის ათვისებასთან დაკავშირებით.

საზოგადოდ, ბილინგვური განათლების მიზნები ყველა ქვეყანაში დგინდება განათლების სამინისტროს მიერ, რომელიც შეესაბამება ქვეყანაში მოქმედ საგანმანათლებლო და ენობრივ პოლიტიკას. ხშირად, საზოგადოების სხვადასხვა მოთხოვნების საფუძველზე, ბილინგვური განათლების მიზნების მისაღწევად ხდება რამოდენიმე პროგრამისა და დიდაქტიკური გზის შემოთავაზება და განვითარება. 1970-იანი წლების მკვლევარებმა კლასიფიცირება გაუკეთეს ბილინგვური სწავლების 90 განსხვავებულ მოდელს/ნიმუშს.

ბილინგვური სწავლების მოდელები წარმოადგენს ძირითადი იდეური ცნებების კრებულს, რომელიც ახასიათებს განსხვავებულ მიდგომებს ენის გამოყენების, დაგეგმვისა და ანალიზის დროს – როგორ და როდის უნდა მოხდეს ენების განცალკევება და მათი ინტეგრირება ბილინგვურ კლასში. ორი ან რამდენიმე ენის სტრატეგიული გამოყენების დაგეგმვა კურიკულუმის ფარგლებში წარმოადგენს მულტილინგვური მეთოდოლოგიის ძირითად ფუნქციას.

საკლასო ოთახში და კურიკულუმის ფარგლებში ორი ენის განაწილება, ორი ენის შემოფარგვლა და თვალსაჩინო საზღვრების დადგენა ხშირად არის ხოლმე სოციოლინგვისტების, ბავშვთა განვითარების სპეციალისტების და

განათლების ექსპერტების განსჯის საგანი.

ბილინგვურ საკლასო ოთახში ენების განცალკევებისა და ზოგჯერ მათი ინტეგრირებისათვის არსებობს სხვადასხვა მიზეზი. თუ ბილინგვური განათლების მიზანი არის ენობრივი განვითარების მიღება უმრავლესობის ენაზე (მაგ: ტრანზიტული ბილინგვური განათლება), მაშინ ენების ინტეგრირება გამიზნული იქნება მათი საბოლოო განცალკევებისათვის. თუ ბილინგვური განათლება ისწრაფვის უმცირესობის ენის შენარჩუნებისა და განვითარებისაკენ, ასეთ შემთხვევაში ენების განცალკევება მნიშვნელოვანია. საკლასო აქტივობებში თვალსაჩინო დრო და სივრცე უნდა იყოს გამოყოფილი უმცირესობის ენისათვის. საჭიროა განვსაზღვროთ მკაფიო საზღვრები უმცირესობის ენისა და უმრავლესობის ენის განცალკევებით გამოყენებას შორის. საზღვრებისა და განცალკევების გარეშე შეიძლება უმრავლესობის ენის გამოყენება გაიზარდოს უმცირესობის ენის ხარჯზე, ხოლო მეორე შემთხვევაში შეიძლება მოხდეს ისე, რომ სასწავლო პროცესის ძირითადი ნაწილი წარიმართოს უმცირესობის ენაზე და უმრავლესობის ენამ მხოლოდ ფორმალური მხარე შეინარჩუნოს.

ბეიკერს (1996) კარგად აქვს აღწერილი ის განზომილებები, რომლებშიც შესაძლებელია ენების განცალკევება: ენების განცალკევება შეიძლება განხორციელდეს საგნის, პერსონის, დროის, ადგილის, საშუალო (გარდამავალი) აქტივობის, კურიკულუმის მასალების და მოსწავლეების დახმარებით. ხშირი გადართვა ორ ან მეტ ენას შორის ბილინგვურ საკლასო ოთახში ჩვეულებრივი მოვლენაა. არსებობს იმის ტენდენცია, რომ ბილინგვურ საკლასო ოთახში ორი ენის პარალელურ გამოყენებას რეგულარული, პრაქტიკული სახე მიეცეს, მაგრამ არა როგორც

წინასწარ დაგეგმილი სწავლისა და სწავლების სტრატეგიის ფორმით. ზოგადად შინაარსის რეპლიკაცია და დუბლირება საზიანოა ბილინგვური კლასის მეთოდოლოგიაში.

მკვლევრების მტკიცებით, მნიშვნელოვანია, რომ კურიკულუმში მოხდეს თითოეული ენისათვის დროის გადანაწილება. ენებს შორის საჭიროა გარკვეული ბალანსის არსებობა (მაგ: 50%/50%; ან 75%/25%), ხოლო პროგრამის ხანგრძლივობა, უმრავლეს შემთხვევაში, შეადგენს 4-6 წელს, მაგრამ დროზე უფრო მნიშვნელოვანია მიზანი, ქმედება და მეთოდი, რომლის ფარგლებშიც ხდება ორი ენის გამოყენება. იდეის ღირებულება ისაა, რომ სკოლა და პედაგოგები გეგმავენ ორი ენის სტრატეგიულ გამოყენებას, გააზრებულად ფიქრობენ ორი ენის გამოყენებაზე კურიკულუმისა და საკლასო ოთახის ფარგლებში, აგრეთვე ხდება პროცესების ასახვა და მიმოხილვა და აგრეთვე სტუდენტების შემეცნებითი სტიმულირება.

აკრედიტაციისა და მონიტორინგის დროს მნიშვნელოვანი ყურადღება უნდა დაეთმოს ენების განცალკევებას და განლაგებას.

ჩვენ ვფიქრობთ, რომ პროგრამის განმახორციელებლებს სურთ, რომ იხილონ დროისა და რესურსების ეფექტური გამოყენება, მიზნების ნათლად წარმოჩენა და აღნიშნულ მოდელთან დაკავშირებული ამოცანების პროგრესირება.

მულტილინგვური განათლების პროგრამების განვითარება დღემდე: პრობლემები და პერსპექტივები

2010 წლის 20 აგვისტოს საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროს მიერ დამტკიცდა მულტილინგვური განათლების პროგრამის დებულება. ეს არის წინგადადგმული ნაბიჯი, რომელიც მიმართულია უმცირესობათა განათლების ხარისხიანი და მდგრადი განვითარებისაკენ. პროგრამაში აღწერილია საქართველოსათვის მისაღები მულტილინგვური განათლების ტიპები. სკოლებმა შეიმუშავეს საკუთარი პროგრამები, რომლებიც გაიტანეს დასამტკიცებლად. აღნიშნულ პროგრამებში კარგად ჩანს მულტილინგვური განათლების მნიშვნელობის საკმაოდ მაღალი გააზრება და მისი მიღების სურვილი. საქართველოსთვის მულტილინგვური განათლების პროგრამების დამტკიცება და ფორმულირება არ ყოფილა ერთდღიანი მოვლენა, არამედ ეს არის იმ მნიშვნელოვანი საქმიანობის შედეგი, რომელსაც 6-8 წლის განმავლობაში ახორციელებდნენ ადგილობრივი და საერთაშორისო ექსპერტები და ორგანიზაციები.

სხვა პოსტსაბჭოური ქვეყნების მსგავსად, პროცესი დაიწყო რამდენიმე მიდგომის შემუშავებით, რომლებიც სახელმწიფო ენის ათვისებისკენ იყო მიმართული; ასევე, შემუშავდა მასალები და ქართულის, როგორც მეორე ენის მასწავლებელთათვის ჩატარდა ტრენინგები. ეს პროცესი გაგრძელდა ენობრივი მდგომარეობის გაანალიზებით, ასევე უმცირესობათა განათლების სხვადასხვა მოდელის პილოტირებით და ენობრივი პოლიტიკის ფორმულირებით.

ბოლო წლების განმავლობაში განხორციელდა მულტილინგვური განათლების განსხვავებული ტიპების გამოცდა, პილოტირება და საქართველოს მდგომარეობისათვის მორგება. მოდით, შევეხეთ მულტილინგვური განათლების პროგრამას (განხორციელდა შევიცარული არასამთავრობო

ორგანიზაცია „CIMERA“-ს მიერ და OSCE/HCNM-ის ფინანსური მხარდაჭერით), რომელიც მიმდინარეობდა ორი სასწავლო წლის განმავლობაში (2006-2008) ქვემო ქართლისა და სამცხე-ჯავახეთის 12 სკოლაში. სკოლებს გააცნეს მულტილინგვური განათლების სხვადასხვა მოდელი; გარდა ამისა, მარნეულის რაიონის რესურს-ცენტრისა და ფონდ „ღია საზოგადოება საქართველოს“ მხარდაჭერით, მასწავლებელთა ჯგუფმა ღია თუშურის ხელმძღვანელობით გამოიხინეს ინიციატივა და გამოსცადეს ტრანზიტული და შემნარჩუნებელი მიდგომები; სუბმერსიული მიდგომა განხორციელდა ორ სოფელში: თაზაქენდისა და პირველი ქესალის სკოლებში. ამ შემთხვევაში იყო იმის მცდელობა, რომ აზერბაიჯანელი მოსწავლეები ჩართულიყვნენ ქართულენოვან კლასებში, რათა მათ ქართული ენის შესწავლა დაეწყოთ ქართულ გარემოცვაში. საინტერესოა, რომ დუალური ბილინგვური განათლების ორგანიზება განხორციელდა ქ. თბილისის 41-ე საშუალო სკოლაში. აღნიშნული მოდელის თანახმად, სასწავლო პროცესის ნახევარი მიმდინარეობს უკრაინულ ენაზე, ხოლო მეორე ნახევარი – ქართულ ენაზე. ზოგიერთ სკოლას აქვს გამოცდილება, რომ საგნები ასწავლოს მეორე ენაზე, რაც გამოწვეულია მშობლიურ ენაზე მოსაუბრე მასწავლებლების სიმცირით.

2009 წლის ივლისში საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროს მიერ მულტილინგვური პროგრამის ხელშეწყობის მიზნით, ჩატარდა გამოკითხვა არაქართულენოვანი სკოლების დირექტორთათვის მულტილინგვური განათლების საპილოტე პროექტის ფარგლებში. აღნიშნული გამოკითხვის მიზანი იყო, გამოეკვთა სკოლების ინტერესი და მოტივაცია, თუ

რამდენად იყვნენ მზად მულტილინგუური განათლების პროექტის განსახორციელებლად. სკოლის დირექტორებს მიეცათ საშუალება, რომ გასცნობოდნენ ბილინგუური განათლების 8 პროგრამას, რომლებიც დაფუძნებული იყო ქართულ შინაარსსა და გამოცდილებაზე; აგრეთვე მათ უნდა აღენიშნათ, თუ რომელი მათგანი იყო რელევანტური სპეციფიკურ სასკოლო გარემოსთან მიმართებით, არსებული რესურსების, მშობელთა მოლოდინებისა და მოსწავლეთა მახასიათებლების თვალსაზრისით.

სკოლების (N = 263) პასუხებიდან გამოიკვეთა, რომ ყველაზე პოპულარული არის (1) პროგრამა, სადაც უნარებისა და წიგნიერების განვითარება მშობლიურ ენასა და სახელმწიფო ენაზე თანაბარია. მშობლიური ენიდან სახელმწიფო ენაზე გადასაყვანად გამოიზნული პროგრამა (4) მეორე პოზიციაზე აღმოჩნდა. მომდევნო მნიშვნელოვანი ნაბიჯი პროგრამის განვითარებისთვის იყო კონფერენცია „მულტილინგუური განათლება საქართველოში“, რომელიც გაიმართა MoES-ის ორგანიზებით 2009 წლის 27 ნოემბერს. კონფერენცია მიექდუნა დაგროვილი გამოცდილების გაზიარებას, გამოკითხვების შედეგების ანალიზს, თანამშრომლობის გაღრმავებას ადგილობრივ და საერთაშორისო სპეციალისტებს შორის. პროგრამა იყო წინასწარ მომზადებული. კონფერენციის ფარგლებში მოხდა წარდგენა განხორციელებული პროექტის პირველადი შედეგებისა და მოხდა ერთგვარად მათი შეფასება.

პროგრამები საქართველოსთვის

1. განმავითარებელი მულტილინგუური განათლების პროგრამა - ეროვნული სასწავლო გეგმით განსაზღვრული საგნებისა და საგანთა ჯგუფების სწავლება მიმდინარეობს თანაბრად, როგორც სახელმწიფო, აგრეთვე

მშობლიურ ენაზე (მაგ: 50%-50%) და მიიღწევა თანაბრად მაღალი ენობრივი კომპეტენცია როგორც სახელმწიფო, აგრეთვე მშობლიურ ენაში.

2. ტრანზიტული/გარდამავალი მულტილინგუური განათლების პროგრამა - სწავლება მიმდინარეობს როგორც სახელმწიფო, აგრეთვე მშობლიურ ენაზე, თუმცა სახელმწიფო ენაზე სასწავლო საგნების შესწავლა თანდათანობით მატულობს და ეტაპობრივად ხდება სახელმწიფო ენაზე სწავლებაზე გადასვლა.

3. მშობლიური ენის მხარდაჭერის მულტილინგუური განათლების პროგრამა (ცალმხრივი იმერსია) - ეროვნული სასწავლო გეგმით განსაზღვრული საგნებისა და საგანთა ჯგუფების სწავლება მიმდინარეობს სახელმწიფო ენაზე, მშობლიური ენა ისწავლება, როგორც საგანი მაქსიმალური საათობრივი დატვირთვით.

4. მულტილინგუური საგანმანათლებლო პროგრამები სახელმწიფო ენის შესანარჩუნებლად (ცალმხრივი იმერსია) - საგნები და საგნობრივი ჯგუფები ისწავლება ეროვნული სასწავლო გეგმის მიხედვით სახელმწიფო ენაზე. ასევე, სახელმწიფო ენა ისწავლება, როგორც საგანი (საათობრივადაც), რის გამოც ირღვევა თანაფარდობა სახელმწიფო ენის გაძლიერებული სწავლებით.

5. ორმაგი ენობრივი იმერსიის მულტილინგუური განათლების პროგრამა - ეროვნული სასწავლო გეგმით განსაზღვრული საგნებისა და საგანთა ჯგუფების სწავლება მიმდინარეობს თანაბრად, როგორც სახელმწიფო, აგრეთვე არა სახელმწიფო ენაზე. მოსწავლეთა კონტიგენტი თანაბრადაა გადანაწილებული და წარმოადგენს როგორც ქართულენოვან, აგრეთვე არაქართულენოვან მოსწავლეებს.

6. **შერეული მულტილინგვური საგანმანათლებლო პროგრამები** – სასწავლო პროცესი იწყება ძირითადად მეორე ენაზე (მაგალითად, რუსულზე). წიგნიერების საწყის ეტაპამდე განვითარების შემდეგ მეორე ენაზე, სასწავლო პროცესი წარმართება შემდეგი პრინციპით: 1) საგნები ისწავლება მხოლოდ სახელმწიფო ენაზე ან 2) მშობლიურ და სახელმწიფო ენაზე შერეულად, რომლის მიზანია როგორც სახელმწიფო, ისე მშობლიური და მოსწავლეებისათვის საჭირო სხვა ენის განვითარება ერთდროულად.

იხილეთ ცხრილი 1. საჩვენებელი მოდელების ამსახველი პროგრამის ტიპები:

შენიშვნა 1: ნიმუშები წარმოდგენილია პროგრამის მიზნებისა და ენის განცალკევების სისტემის ვიზუალური ჩვენებისათვის, რომელიც ეფუძნება უხეშ გაანგარიშებას, დაახლოებით კვირაში 24 გაკვეთილი (ერთი გაკვეთილი – 4%). ეს მოდელები ასევე მოიცავს გაკვეთილებს ხელოვნებაში პირველ (მშობლიურ) ენაზე (L1) და ქართულს, როგორც მეორე ენას. ამ შემთხვევაში მოსწავლეს მთელი სასწავლო წლის განმავლობაში შეხება აქვს ქართულ ენასთან. მოდელები არის პირველადი სახის და იმედი გვაქვს, ეს მოდელები იქნება მორგებული სასწავლო პროცესზე, განისაზღვრება უფრო ზუსტად სამომავლო გეგმები ადგილობრივი პედაგოგების მიერ, რაც დაეფუძნება პილოტირების შედეგად მიღებულ გამოცდილებას.

შენიშვნა 2: რეალურ ცხოვრებაში ბევრად უფრო რთულია ნებისმიერი მოდელის განხორციელება, ვიდრე ეს შეიძლება აისახოს რომელიმე მოდელში. (ნახეთ ნიმუში 6.1-6.3). **პირველ რიგში**, ეს ეხებათ სკოლებს, რომლებშიც სწავლების ენა არის რუსული. ჩვენ

გვაქვს რუსულენოვანი სკოლების სულ მცირე ორი განსხვავებული ჯგუფი:

1) რუსული სკოლები, რომლებიც კომპაქტურად უმცირესობებით დასახლებულ რეგიონებშია განთავსებული. უმეტეს შემთხვევაში, რუსული არ არის მოსწავლეებისთვის მშობლიური ენა, თუმცა სწავლება რუსულად მიმდინარეობს. ამიტომ სასკოლო პერიოდის საწყისი ეტაპი გამოიყენება რუსულის, როგორც სწავლების ენის დასაუფლებლად, მოსწავლეებს ამის გამო არ აქვთ არანაირი პირობები სახელმწიფო ენის სწავლებისათვის... ქართულს, როგორც სწავლების ენას, მსგავსი ტიპის სკოლებში იყენებენ მოგვიანებით, დამამთავრებელ საფეხურზე. ამ დროს შეიძლება გამოყენებულ იქნეს პროგრამა, რომელიც უზრუნველყოფს მოსწავლეების პირველი ენის შენარჩუნებას ადრეულ, საშუალო ან გვიანდელ სტადიაზე.

2) რუსულენოვანი სკოლები, სადაც სწავლობენ ეთნიკურად და ლინგვისტურად შერეული მოსწავლეები, მულტიკულტურულ და მულტილინგვურ გარემოში. ამ შემთხვევაში ქართული, როგორც სწავლების ენა, შეიძლება გამოიყენებოდეს უფრო ადრეულ ეტაპზე, ასევე კომუნიკაციისთვის – იმის გათვალისწინებით, რომ მოსწავლეები უკვე ფლობენ საკომუნიკაციო უნარებისთვის საკმარის საბაზისო ქართულს.

შენიშვნა 3. თბილისის ზოგიერთი სკოლის დირექტორს განსაზღვრული აქვს გარდამავალი სასკოლო პროგრამა. თუმცა ეს არაა დამოკიდებული პროგრამის ტიპების თავდაპირველ საერთო მახასიათებელზე, რაც მოითხოვს ძირითადი მიზნის განხორციელებას, ანუ თანდათანობით გადასვლას სახელმწიფო ენაზე. ის მიუთითებს, რამდენად არის მზაობა სკოლის მხრიდან მულტილინგვური განათლებისათვის და რამდენად იქნის

სკოლა ინიციატივას, ჩაერთოს კომპლექსურად მიმდინარე რეფორმაში.

2010 წლის ივნისში რეგიონალური სემინარების „მულტილინგვური განათლების მხარდაჭერის პროგრამა“ მსვლელობისას, მონაწილეებმა (საპილოტე სკოლების ადმინისტრატორები, მასწავლებლები, სკოლის გამგეობის წევრები და საზოგადოების წარმომადგენლები) გაიარეს ტრენინგი სასკოლო პროგრამებზე და სააპლიკაციო ფორმების შევსებაში. სკოლის გუნდი გადამზადდა, შეიძინეს უნარები, როგორ მოახდინონ ფორმულირება და ჩამოაყალიბონ პროგრამის მთავარი მიზნები. რაც შეეხება სპეციალური საგანმანათლებლო პროგრამის მიზნებს, სკოლის საერთო მისიისათვის, მნიშვნელოვანია, რომ სკოლის გუნდი იყოს ორიენტირებული დასახული ამოცანების განსახორციელებლად. პროგრამის მიზნები დაკავშირებულია მულტილინგვური განათლების განხორციელების ძირითად ასპექტებთან: საგანმანათლებლო გარემო, სასწავლო მეთოდიკა, მოსწავლეების ენობრივი უნარები, აკადემიური ცოდნის შეფასება, მულტილინგვური განათლების მენეჯმენტი და შეფასება, მშობლებისა და საზოგადოების ჩართულობა.

ყველა თანხმდება, რომ მიზნების ფორმულირება, ამოცანების და შესაბამისი ღონისძიებების გატარება არის რთული ამოცანა. იგივე შეიძლება ითქვას მოსალოდნელი შედეგების პროგნოზირებასთან დაკავშირებით. ერთი მხრივ, ჩვენ ვმუშაობთ ისეტი დავალებების დანერგვაზე, რომლებიც გაზომვადია; მეორე მხრივ – განათლება არ არის წარმოების საქონელი. ჩვენ ვერ განვსაზღვრავთ მასწავლებლის კონკრეტული მიმართულებით მუშაობა (მაგ: თვალსაჩინოების გამოყენება) გაზრდის თუ არა 15 %-ით შედეგს, მაგრამ ჩვენ შეგვიძლია ვცადოთ, აისახოს ის სკოლის შესაბამის პროგრამაზე, როგორცაა: ა.

მასწავლებლის მიერ ათვისებული ინტერაქტიული სწავლების მეთოდები, რომელთაც იყენებს ის კვირაში ერთხელ. ბ. სკოლა აწუბს ე. წ. „ორი მშობლის დღეს“ (two parents' days) დღეს ორჯერ სასწავლო წლის განმავლობაში.

ფორმა რომ იყოს თვალისთვის აღსაქმელი და გასაგები, აპლიკანტს სთხოვენ შეაესოს და გასახოს შესაბამისი მიზანი და პროგრამის ტიპი. სკოლა ასევე არის მოტივირებული, იფიქროს და დასახოს პროგრამების სწორად განხორციელების გზები (მასწავლებლის მიერ): საგანი, თემა, დრო, საგაკვეთილო საათები, ადგილი, საქმიანობის არეალი, კურიკულუმი (სასწავლო გეგმა), ფუნქციები, სტუდენტები).

სკოლებს მოეთხოვებათ უზრუნველყონ მულტილინგვური განათლების შერჩეული მოდელი და, ასევე, განახორციელონ დასახული გეგმა, სულ მცირე, ორი სასწავლო წლის მანძილზე. ეს მოთხოვნა ასახავს პილოტირების სპეციფიკას. ამ დროის განმავლობაში სკოლამ შეიძლება დაიწყოს მულტილინგვური განათლების განხორციელება ნაწილობრივ, რამდენიმე კლასში, რაც დამოკიდებულია არსებულ რესურსებზე. თუმცა, სკოლამ უმჯობესია წარმოაჩინოს „დიდი სურათი“, როგორ აპირებს სამომავლო საქმიანობას. აუცილებელია ბავშვის კოგნიტური განვითარების პრინციპების გათვალისწინება და მიზნად ისახავს უმცირესობების განათლების საერთო ღონის ამადლებას.

III. მულტილინგვური განათლების პროგრამის განხორციელების გეგმა:

1. ენების განაწილება (შეავსეთ და ხაზი გაუსვით თქვენი სკოლისათვის შესაბამის მიზანს და შერჩეულ პროგრამას/მოდელს);

სკოლის მულტილინგუური განათლების პროგრამა ითვალისწინებს კლასში სწავლებისათვის ორი (ან მეტი) ენის გამოყენებას და საგანმანათლებლო მასალის ათვისებას სომხურ / აზერბაიჯანულ და ქართულ ენებზე. ენების ამგვარი განაწილება ეფუძნება პროგრამის ლინგვისტურ მიზნებს:

ეროვნული სასწავლო გეგმით განსაზღვრული საგნებისა და საგანთა ჯგუფების სწავლება მიმდინარეობს სახელმწიფო ენაზე, მშობლიური ენა ისწავლება, როგორც საგანი მაქსიმალური საათობრივი დატვირთვით (მშობლიური ენის მხარდაჭერის მულტილინგუური განათლების პროგრამა).

საგანი/კლასი	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
მშობლიური ენა და ლიტერატურა												
მათემატიკა, საქართველოს და მსოფლიო ისტორია, ცხოვრება, სამოქალაქო განათლება, ბუნებისმეტყველება, ფიზიკური აღზრდა, ხელოვნება / შრომითი სწავლება, მუსიკა												
ქართული როგორც მეორე ენა												

ს.ს.ი.პ. დიდი კონდურის საშუალო სკოლა

მომავალი პერსპექტივები

უკანასკნელი კვლევები აჩვენებს სკოლის მმართველობის უნარიანობის განვითარებას ბოლო პერიოდში, რაც სკოლის ცენტრალიზაციისა და სისტემის გაუმჯობესების შედეგია. გარდა ამისა, მნიშვნელოვანია ტრადიციული ფორმა - ტრენინგები, რაც რეკომენდებულია, რათა გამდიდრდეს კადრები ინფორმაციის სხვადასხვა საშუალებებით, აქცენტი გაკეთებულია გუნდურ მუშაობასა და მასწავლებლების პროფესიულ განვითარებაზე.

- პედაგოგიური სასწავლო ჯგუფის შექმნა მასწავლებლის მუშაობისთვის იმავე კლასის საფეხურისთვის;

- მენტორებისა და კონსულტანტების მომზადება მულტილინგუური სწავლებისთვის;
- მიმაგრება გამოცდილი მულტილინგუური განათლების მასწავლებლისა, როგორც ტრენერისა, ე. წ. „სახლის ექსპერტად“;
- სკოლის ადმინისტრაციის გადამზადება, თუ როგორ გაართვან თავი მულტილინგუური სკოლის მართვას.
- ტრენინგი მათთვის, ვინც უშუალოდ სწავლების პროცესში არაა ჩართული.
- არაფორმალური მუშაობა ენის სწავლების კუთხით;
- მუშაობა მშობლებთან, მშობლების ჩართულობა

მულტილინგუური სწავლების ხარისხის მონიტორინგისთვის, მოსწავლეების ენობრივი დონის შემოწმება;

- გაცვლითი პროგრამები და პროექტები, (სკოლის ადმინისტრაცია, მოსწავლეები);
- მულტილინგუალი მასწავლების პორტფოლიოს მუდმივი განახლება.

მასწავლებლის პროფესიული უნარების მუდმივი განვითარება და მულტილინგუური სწავლების ტექნოლოგიები მიხნეულია მომდევნო მნიშვნელოვან ნაბიჯად უმცირესობების განათლების გასაუმჯობესებლად.

ცხრილი: მულტილინგუური განათლების პროგრამის მოდელები.

	სახელმწიფო ენა L1 ან სწავლების ენა, ხაგანი L1
	ქართული, როგორც მეორე ენა L2, ხაგანი L2
	სწავლების ენა ან ხაგანი

1. განმავითარებელი მულტილინგუური განათლების პროგრამა											
I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
40/80%	40/70%				40/60%			40/70%			

2. ტრანზიტული/გარდამავალი მულტილინგუური განათლების პროგრამა											
I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
30/50%	50/70%	70/90%	40/60%	70/90%	50/70%	70/90%	90/100%				

6.2. შეტეული მულტილინგუო განათლების კრტეკრკე

I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII

ლიტერატურა

- ბახმანი, 2006 - Bachman, C. (Ed.) (2006). *Language policies and education in multilingual societies*. Conference Proceedings 7. CIMERA, Geneva.
- ბეიკერი, 2001 - Baker, C. (2001). *Foundation of bilingual education and bilingualism*. Clevedon: Multilingual Matters.
- ბატელაანი, 2002 - Batelaan, P. (2002). Bilingual education: The case of Latvia from a comparative perspective. *Intercultural Education*, 13(4), 359-374(16).
- განათლების კვლევის ცენტრი, 2002; 2008 - Center for Research on Education, Diversity & Excellence. (2002). *Five standards*. Retrieved May 15, 2008, from <http://crede.berkeley.edu/standards/1jpa.shtml>
- მულტილინგუიზმი, 2008 - Commission of the European Communities. (2008) *Multilingualism: An asset for Europe and a shared commitment*. Communication from the commission to the European Parliament, the Council, The European Economic and Social committee and the committee of the Regions (18.09.2008). Brussels.
- ენობრივ უმცირესობათა ევროპული ქარტია, 1992 - Council of Europe. (1992). *European charter for regional or minority languages*. Retrieved January 31, 2009, from <http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/Html/148.htm>
- ეროვნულ უმცირესობათა ჩარჩო-კონვენცია, 1995 - Council of Europe. (1995). *Council of Europe Framework convention for the protection of national minorities*. Retrieved January 31, 2009, from <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Word/157.doc>
- კუბანი, 1998 - Cuban, L. (1998). How schools change reforms: Redefining reform success and failure. *Teachers College Record*, 99(3), 53-77.
- კუმინსი, 1996 - Cummins, J. (1996). Negotiating identities: Education for empowerment in a diverse society. CABE.
- გრიგულე, 2007 - Grigule, L., & Perrin, A. (2007). *Multilanguage education in Georgia. Evaluation report*. CIMERA, Geneva.
- გრიგულე, პერინი, 2008 - Grigule, L., & Perrin, A. (2008). *Multilingual education in Georgia. Phase II. Final activity report. December 2007 – March 2008*. CIMERA, Tbilisi/Geneva.
- განათლების სტრატეგია და სამოქმედო გეგმა, 2008 - The Ministry of Education and Science of Georgia. (2007) *Georgia: Consolidated Education Strategy and action Plan (2007 – 2011)*.
- ეროვნულ უმცირესობათა ინტეგრაცია მულტილინგუური განათლების გზით, 2008 - The Ministry of Education and Science of Georgia. (2008). *National minorities integration through multilingual education. A Policy Paper*.
- ჩვენ ვსწავლობთ თამაშს, 2006 - *We are learning by playing. 111 games for multilingual education*. (2006). Cimeria, OSCE/HCNM.

Ligita Grigule
University of Latvia
OSCE/HCNM Multilingual Education expert

**Georgia Minority Education Reform: from local initiatives towards state
planed minority education reform.**

ABSTRACT

Since 2004, several local and international organizations have been addressing the issues of language policy and multilingual education in Georgia. Their project results along with the experience of local initiatives proved that multiform bilingual models had worked successfully according to the local resources and socio cultural environment. Therefore, it was recommended to integrate the multilingual education as an effective method for the language acquisition and civic integration nationwide. In 2008, with the financial support of the OSCE/High Commissioner on National Minorities the policy paper “National minorities’ integration through multilingual education” and the implementation plan was developed for 2009-2014. Based on the plan, the Ministry of Education and Science of Georgia started a multilingual instruction support program. In the framework of the program several multilingual education program options have been developed and proposed to schools for selection and implementation. The Regulations on school multilingual education programmes has been developed and approved by MoES of Georgia. The support programme also includes a comprehensive capacity building plan to raise national expertise in multilingual education.

The aim of the article is to present the developed multilingual education programmes, to share initial implementation strains and raise discussion on the potentialities of educational community’s support to multilingual education reform in Georgia.